

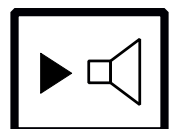
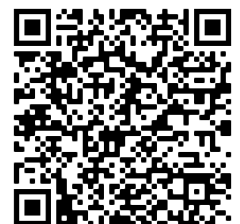

Piano

Les 61

Audio les 61-55

We starten les nummer 61 met **nummer 1, de melodische mineurtoonladder van fis**. Bij deze toonladder staat bij de FIS voor de rechterhand een extra vingerzettingcijfer, tussen haakjes. De vingerzetting buiten de haakjes geeft aan welke vinger aan de beurt is wanneer u nog één of meer octaven hoger doorspeelt. Wanneer u bij deze FIS 'keert', moet u de tussen haakjes geplaatste vingerzetting gebruiken. Stijgend zijn de noten anders dan dalend en gevoelsmatig 'loopt' het beter als in dalende richting de middelvinger op de FIS-toets komt. Dus: opgaand de wijsvinger op de FIS, teruggaand de middelvinger. Dit geldt alleen voor de rechterhand. Doe het van het begin af goed, dan blijft u het vanzelf altijd goed doen. En natuurlijk de standaard opdracht: probeer deze toonladder uit het hoofd over enkele octaven te spelen, mét de inmiddels bekende ritmische variaties.

Nummer 2 is Andante, opus 151, nummer 3 van A. Diabelli. Links bovenaan dit stukje staat 'm.s.'. Dit is de afkorting van 'mano sinistra', wat 'linkerhand' betekent. Daaronder staat 'legato'. De bedoeling hiervan is natuurlijk dat u de partij voor de linkerhand gebonden moet spelen. De noten volgen elkaar ononderbroken op en vormen een rustige achtergrond, waartegen de melodie zangerig en stralend uitkomt.

Voor de rechterhand geven de bogen aan dat de noten van elke frase goed gebonden moeten worden. Geef bij stijgende melodienoten een crescendo.

Onder andere maat 11 is speltechnisch wat moeilijker. Neem er voldoende tijd voor en oefen zo'n lastig stukje een aantal keren langzaam. Wees niet te snel tevreden, want dan blijft uw spel 'rommelig'.

Bij de muziek staan aanwijzingen voor het pedaalgebruik:

- maat 1: Op tel 2 wisselen om de toon licht te houden;
- maat 2: Op tel 2 wisselen, want de linkerhand krijgt daar een ander akkoord;
- maat 3: Wisselen op elke melodienoot; het klinkt heel vals als ze door elkaar klinken. Bovendien is er hier óók een soort basmelodie op de hele tellen;
- maat 4: Op tel 2 wisselen voor een duidelijke melodie. Halverwege tel 2 moet de melodie eindigen, dus pedaal weg;
- maat 7: Geen pedaal om de snel op elkaar volgende melodienoten duidelijk te houden;
- maat 8: op tel 2 pedaal weg, want de melodienoot F mag niet samenklinken met de voorafgaande G; bovendien moet de F staccato worden gespeeld.

Probeer u nu zelf verder eens na te gaan waarom de andere pedaalwisselingen zijn voorgeschreven. Daarmee oefent u zich in het juiste pedaalgebruik.

Nummer 3 is een **Etude van Czerny**. Kenmerkend aan deze etude is dat ook de linkerhand (behalve in de laatste maten) ook steeds noten speelt die hoger liggen dan de centrale C. Natuurlijk mag u bij het spelen wel iets naar rechts overhellen, maar blijf - ondanks het feit dat praktisch alle noten zich rechts van u bevinden - toch voor het midden van het klavier zitten. In elke hele tel speelt de rechterhand vier noten.

Geef bij het instuderen een duidelijk accent op elke eerste noot van zo'n groepje van vier. U heeft dan minder kans om er teveel of te weinig te spelen; een fout die bij deze etude voor de hand ligt.

Speel in een strakke regelmaat en geef niet toe aan de verleiding om de gemakkelijkere gedeelten ook vlugger te spelen. Speel in de lastiger gedeelten, zoals in maat 4 en 5, elk groepje van vier noten eerst eens drie- of viermaal achter elkaar. Pas alle ritmische variaties die u kent, in deze etude toe.

Zorg dat de overgangen van de ene maat naar de andere vloeiend verlopen. Oefen hier speciaal op.

Dit soort extra oefeningen zorgt ervoor dat uw vingers leniger worden. Met het spelen van toonladders bereikt u dat natuurlijk ook, maar een etude is muzikaal veel interessanter. Veel etudes zijn zonder meer mooie muziekstukken, die om een goede muzikale voordracht vragen.

Probeer de doorklinkende basnoten, die meestal de hele maat duren, zo goed mogelijk te binden. De akkoorden op tel 2 speelt u staccato en die op tel 3 houdt u lang aan.

Het begin van de etude wordt 'piano' gespeeld; in maat 5 begint een crescendo, dat u mooi geleidelijk laat oplopen tot forte, in maat 7. Herkent u de toonladder van E in maat 7?

Het laatste akkoord voor de linkerhand speelt u staccato; het eindigt al wanneer de rechterhand nog doorspeelt. De noot voor de rechterhand op tel 1 van maat 8 wordt sterk beklemtoond: sforzando = versterkt.

We vervolgen deze les met **nummer 4, Les Coucous Bénévoles van Couperin**; een stukje waarin de koekoek zijn roep in allerlei toonaarden laat horen.

U brengt deze koekoeksroep met uw rechterhand tot leven in een mooie, volle en goed gebonden toon. Let er wel op dat u de laatste noot van elk motiefje voor de rechterhand niet bindt aan de eerste noot van het volgende motiefje: tussen de motiefjes is er steeds een halve tel rust. Die rust gebruikt u om uw vingers alvast naar de volgende toetsen te brengen. In maat 13 trekt u bijvoorbeeld uw pink bij naar de B-toets, vlak naast de AIS die u het laatst met de duim speelde.

De linkerhand speelt meestal twee kort op elkaar volgende dubbelgrepen, die aan elkaar gebonden worden. De eerste komt op de helft van tel 3, daarop volgt op tel 1 de tweede (met accent). Houd dat akkoordje op tel 1 niet te lang aan; het klinkt veel levendiger wanneer u het juist wat korter speelt.

Speel heel regelmatig en tel er in het begin bij: 1-ne, 2-je, 3-je. Elke halve tel wordt een noot of akkoord gespeeld, hetzij met de rechter-, hetzij met de linkerhand. Alleen aan het eind van elke notenbalk slaan linker- en rechterhand gelijktijdig noten aan.

Zorg ervoor dat iedere noot precies op tijd wordt ingezet, maar ook op tijd eindigt. Vooral dat laatste wordt nogal eens verwaarloosd, met als gevolg dat de muziek wat 'lijzig' gaan klinken. Bij dit stukje mag dat zeker niet het geval zijn. Daarom gebruiken we in dit stukje ook geen pedaal.

De tempoaanduiding staat tussen haakjes. In de tijd van Couperin was het niet gebruikelijk veel aanwijzingen voor de uitvoering te geven. 'Allegretto' (enigszins levendig) is dan ook ons voorstel.

Nummer 5, Fröhlicher Landmann (Op.68, nr. 10), is misschien wel het bekendste stuk uit **Schumanns "Album für die Jugend"**, zeker hier in Nederland, waar we met deze melodie elk jaar Sint Nicolaas begroeten.

De melodie wordt hoofdzakelijk door de linkerhand gespeeld. Speel deze linkerhandpartij eerst eens met uw rechterhand. De melodie is bekend. Het zal dan ook weinig moeite kosten, maar probeer hem zo mooi mogelijk voor te dragen. Wanneer u daarna probeert met uw linkerhand hetzelfde resultaat te bereiken, zal dat waarschijnlijk tegenvallen. U merkt nu duidelijk waar u extra aandacht aan moet besteden. Omdat de linkerhand meestal akkoorden en andere begeleidingsfiguren speelt, hebben de meeste spelers moeite met een 'linkerhandmelodie'. Doe daarom bij dit stukje extra uw best op de linkerhand.

De linkerhand moet het duidelijkst zijn en daarom hebben de linker- en rechterhand verschillende sterkte-aanduidingen (f en mf). De akkoorden voor de rechterhand mogen niet te zwaar klinken. Geef ze ongeveer driekwart van de geschreven duur. Let op: in maat 3 en 4 duurt het 2e akkoord langer dan in de andere maten.

In de maten 9 tot en met 12 speelt u ook met de rechterhand melodienoten. Daarbij moeten dan door de rechterhand ook nog begeleidingsakkoorden worden gespeeld. Om het verschil tussen de gebonden melodienoten en de staccatobegeleiding duidelijk te laten uitkomen, moet u extra aandacht besteden aan uw aanslag.

In maat 9 komt op tel 3 het 'geluidloze vingerwisselen' (zie les 48) voor. U speelt hier eerst de G met uw ringvinger, gebonden aan de vorige noot. Deze G moet 1+1/2 tel doorklinken, maar intussen moet u met de rechterhand óók nog de akkoorden BES-C spelen. Om daar gemakkelijker bij te kunnen, zet u achter uw ringvinger snel uw pink op de G-toets. U kunt nu uw ringvinger weghalen zonder dat de G-toets de kans krijgt omhoog te komen.

Oefen deze maat eerst afzonderlijk. Doe dat ook met maat 10. De dubbelgrepen moeten daar met losse pols 'portato' worden gespeeld; er staan staccatostippen bij, maar ook een boog.

In maat 11 en 12 wordt het weer wat moeilijker: de linker- en rechterhand spelen de melodie in octaven (dezelfde noten maar met één octaaf verschil). De rechterhand moet in maat 12 soms tegelijkertijd een melodienoot (legato) en een begeleidingsakkoord spelen. Het beste lukt dat, als u het zwaartepunt van de hand met de melodienoten mee laat gaan.

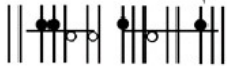
Bij de akkoorden F-BES-D houdt u uw hand een beetje schuin; uw hand leunt als het ware op de vinger die de melodienoot speelt. De akkoordnoten F-BES worden dan vanzelf iets lichter aangeslagen dan de melodienoot D.

Het tempo van dit stuk is bijna twee tellen per polsslag. Dit kan natuurlijk pas als er een tijdlang goed en in langzaam tempo op is gestudeerd. 'Con spirito' betekent letterlijk: met geest, dus pittig, opgewekt.

Bij dit stukje is pedaalgebruik niet nodig. Bij de snel op elkaar volgende melodienoten is dat zelfs niet mogelijk zonder dat de melodienoten door elkaar klinken.

Hoogstens kunt u, als u dat graag wilt, de lange melodienoten iets 'aanzetten' door even het pedaal te gebruiken, zoals met pedaaltekens bij de muziek is aangegeven. Zorg er dan echter wél voor dat u het pedaal op tijd weer loslaat.

Piano

Les 62

We starten met **nummer 1, de melodische mineurtoonladder van cis**.

Bij loopjes en toonladders zijn een paar regels voor de vingerzetting belangrijk, omdat ze het spelen vergemakkelijken:

1. De duim niet op een zwarte toets;
2. Bij toonladders die met een zwarte toets beginnen, wordt de duim geplaatst op de eerste witte toets die erin voorkomt;
3. Overzetten vindt zoveel mogelijk plaats van een witte toets (duim) naar een zwarte toets. Dit gaat gemakkelijker dan overzetten van een witte naar een witte toets. Na een zwarte toets wordt de duim onderdoor gezet naar een witte toets.

De derde regel is er oorzaak van dat ook bij deze toonladder de vingerzetting voor de rechterhand stijgend en dalend verschillend is. Bij het teruggaan plaatst u niet de wijsvinger, maar de middelvinger op de CIS. De duim komt nu niet op de B, maar op de A, zodat u nu kunt overzetten naar een zwarte toets (GIS).

Nummer 2 is een **etude van Löschor**n. Deze etude is weer een uitstekende oefening om alle vingers van uw rechterhand stevig en onafhankelijk van elkaar te leren bewegen.

De melodienoten speelt u iets sterker dan de opvullende noten. Meestal zijn de noten op de hele tellen de melodienoten, maar bijvoorbeeld in maat 4 en 8 zijn juist de wisselende noten halverwege de tellen de melodienoten. Laat ook goed het verband horen tussen de noten voor de linkerhand.

Er staat geen enkele voordrachtsaanwijzing bij deze etude. Ga daarom als extra oefeningen zelf eens uitzoeken waar een crescendo of een diminuendo gemaakt kan worden, waar u moet fraseren (dus even onderbreken; een 'komma' denken), enzovoort. Kortom: maakt u er muziek van.

Wat het tempo betreft: speel het zó dat u het nog overal kunt bijhouden.

Nummer 3 is het **Allegro uit Divertimento 4 van Joseph Haydn**. Het allegro moet licht en levendig worden gespeeld, met duidelijke maataccenten. De staccatonoten moeten kort worden gespeeld, maar niet zó kort dat het 'afgebeten' klinkt. De begeleiding speelt u weer zachter, vooral de opvullende nootjes.

Studeer de muziek eerst in een langzaam tempo in en zorg ervoor dat u nergens hapert, ook niet bij de herhalingen. Als u de laatste maat vóór de herhalingstekens hebt overzien, moeten uw ogen meteen weer de maat opzoeken die dan moet volgen. Nergens mag het stuk zijn 'vaart' verliezen.

In maat 13 tot en met 16 speelt de linkerhand octaven. Sommige daarvan moeten aan elkaar gebonden worden. Dat is mogelijk door de ene keer de vingerzetting 4-1 te nemen en de volgende maal 5-1. De noten voor de ringvinger en de pink kunnen dan aan elkaar gebonden worden. De pols moet daarbij soepel meegeven. Oefen dit apart; het resultaat komt u ook bij andere stukken weer van pas.

Bij dit stukje gebruikt u geen pedaal, omdat het daardoor veel van zijn speels en luchtig karakter zou verliezen; met name de staccatonoten klinken dan te lang.

Nummer 4 is **Gildebroeders maakt plezier**, een oud lied over de beschermheilige van de muzikanten, Sint Cecilia.

Kijk eerst eens goed naar de maat in dit liedje. In het begin heeft het een drietelsmaat, dus een sterk accent om de drie tellen. In maat 9, 10 en 11 heeft het lied een tweetelsmaat, dus om de twee tellen een accent. Maat 12 heeft weer drie tellen; daarna heeft het weer een tweetelsmaat. Dit verschijnsel heet 'maatwisseling'. Elke tel duurt daarbij wel even lang, maar niet alle maten hebben evenveel tellen, waardoor dus een verschuiving van het maataccent ontstaat (maataccent = accent op tel 1). Dergelijke maatwisselingen komen vrij vaak voor in de muziek.

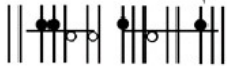
De Romeinse 'maagd Cecilia' werd in de 4e eeuw als martelares tijdens de christenvervolgingen terechtgesteld. Sinds de 15e eeuw wordt zij beschouwd als de patrones, de beschermvrouw, van het muzikantengilde (gilde = vereniging van vakgenoten) .

Vandaar ook dat verenigingen op muziekgebied nogal eens de naam 'Cecilia' dragen. In dit lied worden de musici ('gildebroeders') opgeroepen plezier te maken, met muziek 'vroeg ende laat', ter ere van haar jaarfeest op 22 november.

Een lied dus dat vlot en vrolijk uitgevoerd moet worden. Vooral het ritme moet heel pittig zijn; denk aan de hopfiguur! Geef ook duidelijke accenten op de eerste tel van elke maat. Op het binden van de noten voor de rechterhand moet u hier en daar wel goed oefenen, speciaal in de tweestemmige gedeelten. Eerst langzaam en later vlugger, maar altijd met ontspannen pols!

Bij dit stukje mag u ook duidelijk de stem voor de linkerhand laten horen. Pedaalgebruik is hier niet nodig, en ook vrijwel onmogelijk, omdat dan vaak elke halve tel pedaal gewisseld zou moeten worden

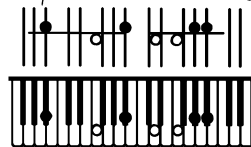

Piano

Les 63

Klavarskribo

Zoals gebruikelijk beginnen we deze les weer met een toonladder. Deze keer is **nummer 1 de melodische mineurtoonladder van gis**. Lees de teksten over de regels met betrekking tot de vingerzetting voor de toonladders uit de vorige les er nog een keer op na. Ook nu geldt: Probeer de toonladder uit het hoofd te spelen en oefen over meerdere octaven en andere ritmes.

Nummer 2 is een **etude van Duvernoy**. Ook in deze etude moet u er voor zorgen dat de melodie goed uitkomt. De vraag daarbij is in hoeverre de andere stemmen ten opzichte van de melodie op de achtergrond blijven?

Twee tips:

1. De melodie wordt 'p' gespeeld. Dat wil dus zeggen, dat u bij de melodie nog reserve overhoudt voor de andere sterktegraden, zoals 'mf' en 'f', en eventueel 'pp';
2. De bas klinkt ongeveer één sterktegraad zachter. Als de melodie 'p' wordt gespeeld, neemt u de bas ongeveer 'pp', waarbij dan de opvullende begeleidingsnoten toch nog iets zachter klinken dan de basmelodie.

Om de melodie te laten 'zingen' is het beslist niet nodig de toetsen extra hard aan te slaan; laat uw hand gewoon wat op uw vingers leunen. En voor de rest? Luisteren en proberen: "Zou het niet aardiger zijn als ik het hier eens een beetje zachter deed?", "Hoe klinkt het als ik die hier wat forser speel en dan de frasering wat beter uit laat komen?", "Komen de crescendo's en diminuendo's wel voldoende tot hun recht?" Vraag eventuele toehoorders ook eens om hun mening ten aanzien van uw spel.

In de linkerhandpartij bevindt zich op de helft van de maten 3 en 7 een vrij grote afstand tussen de duim en de pink. Bij het oefenen op deze en soortgelijke sprongen mag u gerust even wachten bij de voorafgaande noot. Pas als u er zeker van bent waar de vinger naar toe moet 'waagt u de sprong'. Na verloop van tijd zult u merken dat de sprong automatisch goed gaat en kunt u het stuk zonder onderbreking vloeiend achter elkaar spelen.

Oefen wanneer die sprongen in het begin nog niet zo goed gaan, niet te lang achtereen, maar wel dagelijks een paar maal. Van de beroemde vioolvirtuoos Paganini, die in de vorige eeuw leefde, is bekend dat hij soms wel acht uur achtereen op één en dezelfde greep studeerde. Dat wordt natuurlijk niet van u verwacht, maar met het andere uiterste, zo maar een beetje over de lastige plaatsen heen spelen, schiet u natuurlijk ook niets op. Zoals altijd ligt de waarheid ook hier in het midden.

Let ook eens op de overgang halverwege maat 4. U moet daar direct doorgaan van de GIS naar de E, maar toch fraseren. De GIS speelt u dus héél kort en zacht (het is de laatste noot van een zin).

In les 54 en 55 hebben wij iets gezegd over uit het hoofd spelen. Dit stuk zou daarvoor een aardige oefening zijn. U gaat daarbij op precies dezelfde manier te werk als bijvoorbeeld bij het van buiten leren van een gedicht, dus stukje voor stukje. Onthoud daarbij, behalve de noten, ook goed de voordrachtsaanwijzingen.

Nummer 3 is een (enigszins vereenvoudigde) **prelude (opus 28, nummer 7) van Chopin**. Het is een goede oefening voor het pedaalgebruik, het spelen van grotere akkoorden en natuurlijk voor de voordracht. Speel de prelude in een zeer rustig tempo (wat langzamer dan andante).

Bij deze prelude gaat het vooral om de mooie toon en een goed uitkomende melodie. Bij minder eenvoudige composities wordt bij de begeleiding de bastoon dikwijls veel lager geschreven dan de daarop volgende akkoorden, omdat dat mooier en voller klinkt. Het gevolg is echter dat van die basnoot naar de akkoorden een grote afstand moet worden overbrugd. Binden met de vingers is dan niet meer mogelijk.

Daarom moet u hier het pedaal gebruiken. Dit wordt meteen na het aanslaan van de basnoot ingedrukt, terwijl u de toets voor de basnoot nog ingedrukt houdt. Let erop dat u niet te laat bent met het pedaal, want dan klinkt de basnoot niet door, waardoor een lelijke onderbreking in de begeleiding ontstaat. Als u het pedaal op de juiste, hierboven aangegeven, wijze gebruikt, klinkt de basnoot gebonden aan het volgende akkoord. Bovendien is de toon voller, waardoor de begeleiding meer 'diepte' krijgt.

U laat het pedaal weer opkomen op de tweede tel, tegelijkertijd met het aanslaan van het akkoord op deze tel. Meteen daarna drukt u het pedaal weer in. Omdat u daarna nog tweemaal hetzelfde akkoord speelt, hoeft u daarbij geen pedaal te wisselen. Pas op de derde tel van de volgende maat neemt u het pedaal weer weg. Gebruik die derde tel om uw linkerhand klaar te zetten voor de volgende basnoot. Oefen dit alles heel langzaam.

Dit stuk bestaat uit motiefjes van elk twee maten. Al die motiefjes zijn ritmisch aan elkaar gelijk. Probeer in elk motiefje een licht crescendo en diminuendo aan te brengen, zoals aangegeven. Alleen aan het slot gaat u steeds zachter spelen.

Nummer 4 is het bekende **lied van de Wolgabootsman**. Ook in dit lied kunt u het pedaalgebruik oefenen en daarenboven het meerstemmig spel. Eerst studeert u natuurlijk zonder pedaal. Let op de maatverdeling in maat 3; het beste kunt u dit studeren door elke tel daar even in vieren te verdelen. De derde tel, waar het om gaat, telt u dan: 1-2-3-4-re (1).

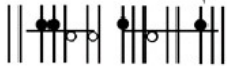
Besteed speciale aandacht aan de vingerzetting, vooral in maat 9. U kunt vrijwel overal met de vingers binden. Voor het gebonden spel is het pedaalgebruik dan ook niet nodig. Het pedaal wordt hier vooral toegepast om de harmonieën 'voller' te laten klinken.

De melodie moet zoals gewoonlijk het duidelijkst klinken, maar ook de andere tonen moeten goed doorkomen. Denk ook aan de doorklinkstippen; ze staan er niet voor niets.

Wanneer u de noten goed hebt ingestudeerd, gaat u er pedaal bijnemen. Tijdens het indrukken van de toetsen pedaal óp, meteen erna weer neer. Wees hier heel precies in en repeteer les 57 ook nog eens.

Tenslotte nog even uw aandacht voor de verschillen in geluidsterkte, die lopen van 'forte' tot 'pianissimo'. Hiermee bepaalt u grotendeels de sfeer die het lied moet hebben. Volg deze aanwijzingen nauwkeurig en duidelijk op, desnoods - voor uw gevoel - wat overdreven; waarschijnlijk is het dan net goed.

Piano

Les 64

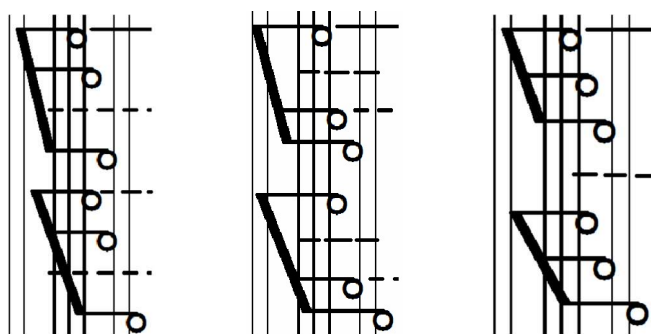

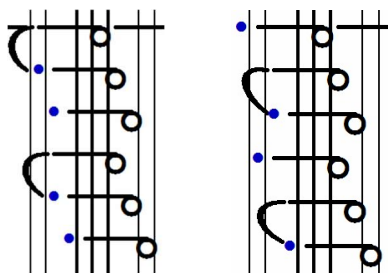
Nummer 1 is de **melodische mineurtoonladder van es**. Anders dan de voorgaande toonladders, heeft deze toonladder weer eens een vingerzetting die stijgend en dalend gelijk is. Dit is een gemakkelijk en prettig te spelen toonladder met (dalend) alle zwarte toetsen erin.

Nummer 2 is de **etude, opus 181, nr. 8, van Löschorn**, waarbij de vingers van de linkerhand onafhankelijk van elkaar moeten bewegen. In het begin heeft u daar ongetwijfeld nog wel wat moeite mee. Maar bedenk dat, wanneer u dit goed oefent, u hiermee weer een flinke stap in de richting komt van regelmatig en beheerst spel.

Om nog meer rendement van deze etude te hebben, speelt u de linkerhandpartij in verschillende ritmes, bijvoorbeeld:

Of u speelt de linkerhandpartij met diverse articulaties, zoals:

Deze variaties zijn lastiger dan wanneer u de noten speelt zoals ze er staan. Wanneer u de variaties flink oefent, merkt u dat het spelen van de basisnotatie ineens veel gemakkelijker gaat. Neem daarom bijvoorbeeld elke dag één variatie onder handen. Het brengt ook meer afwisseling in uw studie.

Doordat de linkerhand zoveel aandacht vraagt, bestaat het gevaar dat u de melodie verwaarloost. Let erop, dat u deze duidelijk en 'melodisch' speelt. Oefen ook na de aanslag enige druk uit op de toetsen en zorg ervoor dat de melodie boven de, toch al drukke, begeleiding uitkomt.

sprong; ze wijzen als het ware al in de juiste richting. De pols moet hierbij zijwaarts meegeven.

U speelt de melodie pittig, met voldoende wisselingen in toonsterkte en articulatie. Al in de eerste twee maten werkt u, met een crescendo, naar het sforzando in maat 3 toe. De portato-noten speelt u net even los van elkaar.

Let goed op de doorklinkstippen in de maten 25 en 27. Alleen de laagste van de twee noten die op tel 1 worden aangeslagen, mag doorklinken. Wanneer u op de tweede tel op tijd met uw wijsvinger de toets loslaat, kunt u met uw pink de juiste toets voor de nieuwe melodienoot bereiken en tegelijkertijd toch de toets voor de duim ingedrukt houden.

Carl Millöcker

Carl Millöcker werd op 29 april 1842 te Wenen geboren. Ongetwijfeld de bekendste operette van Millöcker is *Der Bettelstudent*, waarmee hij in 1882 definitief zijn naam vestigde als een van de voornaamste vertegenwoordigers van het 'Gouden Tijdperk' van de Weense operette.

Met *Gasparone*, dat twee jaar later in première ging, wist hij dat succes enigszins te benaderen. De operettes die hij daarna schreef, waren muzikaal beslist niet van minder gehalte, maar ze waren toch niet zo succesvol. Karl Millöcker overleed op oudejaarsdag 1899, een half jaar na Johann Strauss.

Piano

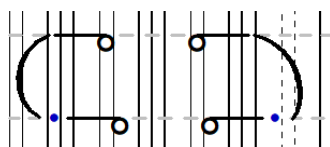

Les 65

Nummer 1 is de **melodische mineurtoonladder van bes**. Bij deze toonladder is het voor de verandering eens de linkerhand waarbij de vingerzetting dalend en stijgend verschillend is. En zoals gebruikelijk het advies deze toonladder uit het hoofd te leren en over meerdere octaven te spelen. Varieer ook eens met de articulatie. Speel de noten bijvoorbeeld eens twee-aan-twee gebonden.

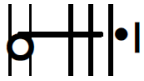
Nummer 2 is '**Volkslied**' van **Béla Bartók**. In dit stuk verwerkte Bartók een Hongaarse volksmelodie, met een eenvoudige begeleiding. Het eerste begeleidingsakkoord bij een frase wordt steeds 'opgelost' in het tweede. Het eerste begeleidingsakkoord geeft spanning, het tweede geeft ontspanning.

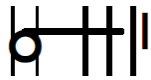
Bij het eerste akkoord staat meestal een accent, of de aanduiding 'sf'. Speel de akkoorden mooi gebonden met een accent op het eerste akkoord. Zorg ervoor dat de doorklinkende noten van het eerste akkoord ook hoorbaar blijven. Besteed voldoende aandacht aan de juiste vingerzetting, om het binden mogelijk te maken.

De akkoorden die u in maat 16 en 35 inzet, moeten blijven doorklinken, ook nadat de melodienoten voor de andere hand zijn geëindigd. Let goed op de rusttekens. Vooral na maat 35 moet u goed tellen; ook 'rusten' horen bij de muziek. Door de 'rusten' goed toe te passen, ontstaat een juist evenwicht en verband met de vorige en de volgende maten.

De laatste twee melodienoten van elke frase worden in een ander octaaf als echo herhaald. In de tweede helft van het stuk wordt de melodie door de linkerhand gespeeld.

Over het geheel genomen wordt dit stuk zacht gespeeld, maar toch met duidelijke verschillen. De grootste geluidsterkte is mp (mezzo piano, matig zacht). Het zachtst is het ppp (zo zacht mogelijk) aan het eind. Bij het pp-spel moet daarvoor dus nog voldoende reserve overblijven.

Veel noten in de melodie moeten 'portato' () worden gespeeld, dus net even los van elkaar, maar vooral niet te kort.

Onder andere in maat 4 treft u een agogisch accent () aan. Dit accent geeft aan dat de noot wordt beklemtoond door een langere duur en niet door een grotere toonsterkte. Dit accent staat meestal bij noten van

een hele tel. Overdrijf die langere duur niet; noten met dit accent worden net iets 'breder' gespeeld, iets opgerekt. Speel deze noten niet portato maar legato: er staat geen stip bij!

Bij deze lange noten kunt u ook telkens even pedaal nemen, meteen na de aanslag. Niet vergeten om bij de volgende melodienoot pedaal te wisselen. Alleen bij de gedeelten met halvetelsnoten neemt u geen pedaal.

Béla Bartók (1881-1945) behoort tot de 'moderne klassieken'. Bartók componeerde orkestwerken, liederen, kamermuziek en veel muziek voor piano, waaronder veel instructieve muziek voor pianoleerlingen.

Bartók verwerkte in zijn muziek niet alleen veel elementen die in de Hongaarse volksmuziek voorkomen, zoals bijzondere ritmes en melodische kenmerken, maar ook vele melodieën die hij bij reizen op het platteland optekende.

In zijn tijd vonden veel toehoorders de muziek van Bartók veel te modern en 'niet klinken'. Nu denken we daar heel anders over. Momenteel hebben we ook nog 'moderne klassieken' zoals Philip Glass en Yiannis Chrysomalis, die muziek componeren die in eerste instantie soms wat vreemd lijkt, maar die na een aantal keren beluisteren toch ook steeds vertrouwder en interessanter klinkt.

Nummer 3, Romance van Ludwig van Beethoven is het tweede en tevens laatste deel van dezelfde sonatine waaruit u in les 59 het eerste deel speelde. Als u ook dit 2e deel gestudeerd hebt, zult u dus een complete sonatine van Beethoven kunnen spelen, in de oorspronkelijke zetting. Het eerste deel kunt u als het vlugge sonatinedeel beschouwen; het deel in deze les moet rustiger gespeeld worden.

Wat noten betreft, is dit stuk niet al te moeilijk. Veel belangrijker bij het instuderen van dit stukje is de vraag: 'Hoe speel ik de noten?' De tekens en aanwijzingen helpen u al een eind op weg.

Bovenaan staat 'andante con moto', dat is: 'gaande, met beweging'. De toevoeging 'con moto' betekent dat u de melodie niet star in de maat moet spelen. De begeleiding wordt daarbij aangepast. Speel de linkerhand ook heel licht en zacht; het moet beslist niet op een walsbegeleiding gaan lijken.

Probeer de muziek voor te dragen zoals een kunstenaar een gedicht voordraagt: hij past de klank en de sterkte van zijn stem en het tempo

helemaal aan aan de stemming die de dichtregels weergeven. Zo moet het ook in de muziek. Die moet ook bezield klinken. Dit is voornamelijk een kwestie van goed luisteren en proberen aan te voelen hoe bepaalde gedeelten een toenemende spanning teweeg brengen en andere gedeelten juist ontspanning. Pas uw spel (meestal gaat dat vanzelf) daarbij aan, door luider of zachter, sneller of langzamer te spelen. Alleen in de maat spelen, resulteert nog niet in 'muziek'.

Nog een paar technische tips. Bijna overal is legato-spel voorgeschreven. Luister goed of de tonen vloeiend in elkaar overgaan.

De versieringen (voorslagnotootjes) moeten heel licht worden gespeeld. Het gewicht van uw hand concentreert u op de vinger die de hoofdnoot speelt (de 'grote' noot, die op de versiering volgt) .

In maat 17, 18 en 19 staan arpeggio-akkoorden: de toetsen na elkaar aanslaan en neergedrukt houden; de meest linkse het eerst. De laatste noot van het arpeggio komt precies op de eerste tel; het ritme moet ononderbroken doorgaan (zie ook les 46).

Let goed op de speelwijze van de noten in maat 19 tot en met 21. Legato beginnen, geleidelijk wat zachter en langzamer gaan spelen (*diminuendo e ritardando*) en halverwege maat 20 ook *staccato*. Steeds meer terughouden, tot u halverwege maat 21 opeens weer het beginthema hervat, in het *begintempo* en *legato*.

Dit stuk heeft geen pedaalgebruik nodig. Hooguit kunt u de langere melodienoten iets "aanzetten". Dat zijn dus in het eerste gedeelte de noten van 2 tellen aan het begin van elke maat.

De middeleeuwse toonladders

Naast de majeur- en mineurtoonladders bestaan er ook nog de zogenaamde middeleeuwse of kerktoonladders. De benaming 'kerktoonladders' is niet helemaal correct, want deze toonladders werden in allerlei muziek toegepast en zeker niet alleen in de kerkelijke muziek.

Onderstaand een opsomming van deze toonladders en de gebruikte toonafstanden:

Jonisch		als majeur-ladder (grondtoon: do)
Dorisch		1 - 1/2 - 1 - 1 - 1 - 1/2 - 1 (grondtoon: re)
Frygisch		1/2 - 1 - 1 - 1 - 1/2 - 1 - 1 (grondtoon: mi)
Lydisch		1- 1 - 1 - 1/2 - 1 - 1 - 1/2 (grondtoon: fa)
Mixolydisch		1 - 1 - 1/2 - 1 - 1 - 1/2 - 1 (grondtoon: so)
Aeolisch		1 - 1/2 - 1 - 1 - 1/2 - 1 - 1 (grondtoon: la)

De toonladders lijken erg op elkaar en overlappen elkaar voor een groot deel. Om te bepalen of we te maken hebben met bijvoorbeeld een dorisch of een lydisch lied moeten we naar de slottoon ('finalis') kijken. Deze toon is steeds de grondtoon van de gebruikte toonladder. Bij dorisch is dat dus re en bij lydisch fa. Ook de akkoorden bij een eventuele begeleiding zullen dus veelal verschillen omdat de dominant anders is. De dominant in de re-ladder is de la en in de fa-ladder de do.

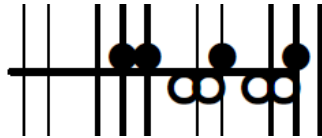
Dorisch		Lydisch	
	re-fa-la (T-akkoord)		fa-la-do (T-akkoord)
	la-do-mi (D-akkoord)		do-mi-so (D-akkoord)

U ziet dat in de dorische toonsoort zowel het T- als het D-akkoord met een kleine tertst begint en dus mineurakkoorden zijn. Bij de lydische toonsoort zijn dit juist majeurakkoorden. De lydische toonsoort maakt dan ook een veel vrolijker indruk dan de dorische met zijn sterk mineurkarakter.

Natuurlijk kunnen ook al deze middeleeuwse toonladders op elke willekeurige toon worden begonnen, zolang de onderlinge toonafstanden maar met die van de bedoelde toonladder overeenkomen. Wanneer bijvoorbeeld de lydische toonladder begint op as, dan krijgen we:

Zo zijn er dus door telkens op een andere toon te beginnen, alleen van deze lydische toonladder twaalf verschillende te vormen, evenals natuurlijk van de overige ladders.

In veel oude liederen die in de middeleeuwen zijn ontstaan, kunnen we deze toonladders herkennen en vaak staat de gebruikte toonsoort erbij vermeld.

